

© Тетяна Давиденко, фото

Ім'я Сергія Жадана відоме не тільки в Україні, а й далеко за кордоном. Поет, прозаїк, есеїст, перекладач, громадський діяч... Його літературні твори перекладені багатьма мовами. За роки творчої діяльності Жадан здобув чимало престижних нагород, одна з них — швейцарська літературна премія Фонду Яна Михальські за роман «Ворошиловград».

НАЙКРАЩА КНИГА ДЕСЯТИЛІТТЯ ЗА ВЕРСІЄЮ ПРЕМІЇ «КНИГА РОКУ ВВС»

Це мала бути коротка подорож — провідати брата, який тримав бензоколонку в донбаських степах. Та, опинившись у місті свого дитинства, Герман ледь не назавжди влипає в тутешній пейзаж. Брат зникає, на його бізнес зазіхають місцеві мафіозі, старі друзі провадять дивні справи... Гера має визначитися із хиткою реальністю, минулим, що владно ввірвалось до його життя, та майбутнім, щодо якого є певні сумніви... У цьому романі є все: цигани, рейдери, степ, занедбані будівлі, нескінченні дороги, футбольні баталії, друзі юності, жінки, секс, алкоголь, спогади про мрії дитинства та, звичайно, джаз. Бо, як каже герой, потрібно слухати музику, яку любиш. Тільки не давати чужим свої навушники.

LIMELITE FILM BRUT

www.bookclub.ua

ISBN 978-617-12-5403-9

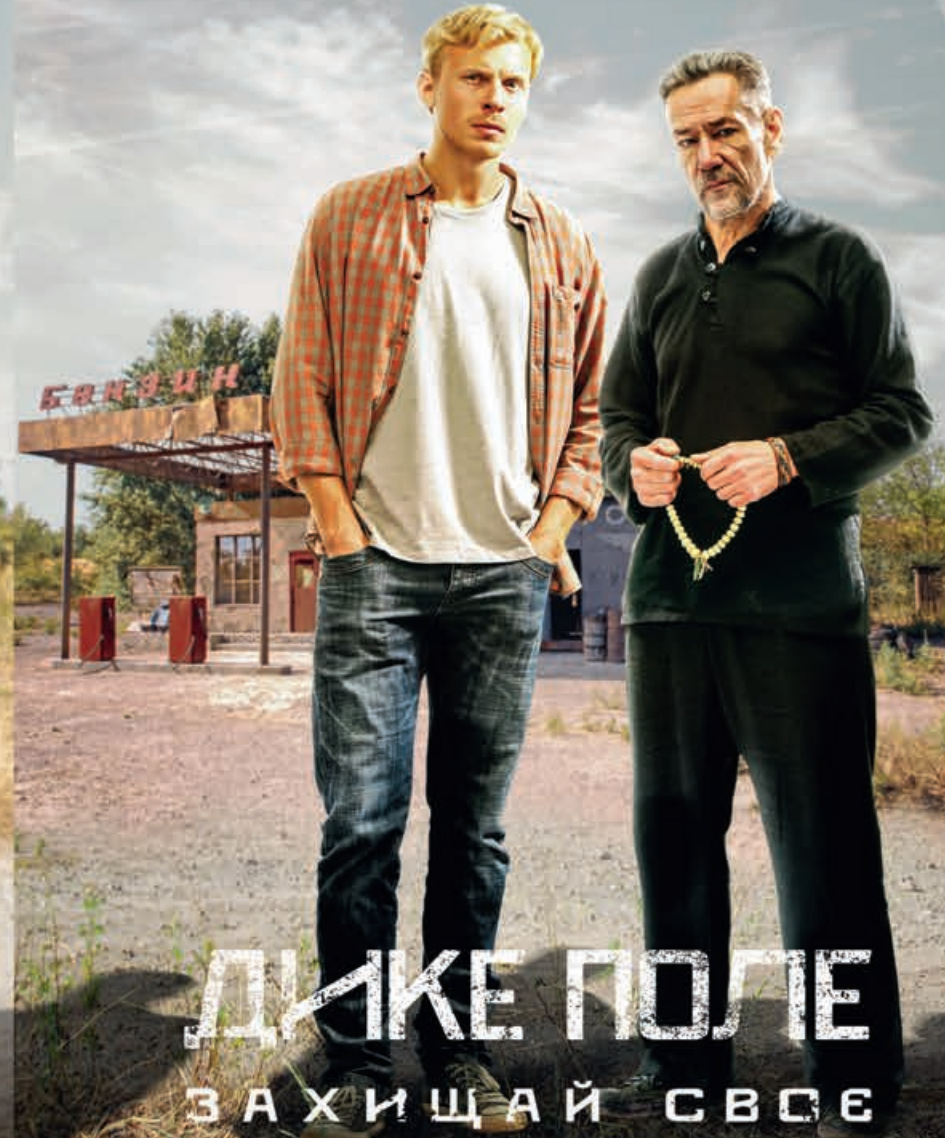
9 786171 254039

СЕРГІЙ ЖАДАН

ВОРОШИЛОВГРАД

СЕРГІЙ ЖАДАН

ВОРОШИЛОВГРАД

ДІЖЕ ПОЛЕ
ЗАХИЩАЙ СВОЄ

МАСШТАБНА ЕКРАНІЗАЦІЯ

СЕРГІЙ
ЖАДАН

СЕРГІЙ
ЖАДАН

ВОРОШИЛОВГРАД

РОМАН

ХАРКІВ **КЛУБ**
2018 СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

УДК 821.161.2
Ж15

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Обережно! Ненормативна лексика!

Дизайнер обкладинки *Владлен Трубчанинов*

ISBN 978-617-12-5403-9

© Жадан С., 2015
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2018
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2018

ЧАСТИНА 1

1

Телефони існують, аби повідомляти ними різні неприємності. Телефонні голоси звучать холодно й офіційно, офіційним голосом простіше переказувати погані новини. Я знаю, про що говорю. Все життя я боровся з телефонними апаратами, хоча й без особливого успіху. Телефоністи всього світу й далі відслідковують розмови, випишуючи собі на картки найбільш важливі слова та вирази, а в готельних номерах лежать збірники псалмів і телефонні довідники — все, що необхідно, аби не втратити віру.

Я спав в одязі. В джинсах і розтягнутій футболці. Прокинувшись, ходив кімнатою, перевертав порожні пляшки з-під лимонаду, склянки, банки й попільниці, залиті соусом тарілки, взуття, злісно давив босими ногами яблука, фісташки й жирні фініки, схожі на тарганів. Коли винаймаєш помешкання і живеш серед чужих меблів, вчишся ставитись до речей обережно. Я тримав удома різний мотлох, мов перекупник, ховав під канапою грамофонні платівки й хокейні ключки, кимось залишений жіночий одяг і десь віднайдені великі залізні дорожні знаки. Я не міг нічого викинути, оскільки не знав, що з цього всього належить мені, а що є чужою власністю. Але з першого дня, від тієї миті, як я сюди потрапив, телефонний апарат лежав просто на підлозі серед кімнати, викликаючи ненависть своїм голосом і своїм мовчанням. Легаючи спати, я накривав його великою картонною коробкою. Зранку виносив коробку на балкон.

Диявольський апарат лежав посеред кімнати і нав'язливим тріскотом повідомляв, що я комусь потрібен.

Ось і тепер хтось телефонував. Четвер, п'ята ранку. Я виліз з-під ковдри, скинув картонну коробку, взяв телефон, вийшов на балкон. На подвір'ї було тихо і порожньо.

Через бокові двері банку вийшов охоронець, влаштувавши собі ранковий перекур. Коли тобі телефонують о п'ятій ранку, нічого доброго з цього не вийде. Стримуючи роздратування, підняв слухавку. Так усе й почалось.

— Дружище. — Я відразу впізнав Кочу. Він мав прокурений голос, так ніби замість легень йому вмонтовано було старі пропалені динаміки. — Гера, друг, не спиш? — Динаміки хрипіли й випльовували приголосні. П'ята ранку, четвер. — Алло, Гера!

— Алло, — сказав я.

— Друг, — додав низьких частот Коча, — Гера.

— Коча, п'ята ранку, що ти хочеш?

— Гер, послухай, — Коча перейшов на довірливий свист, — я не став би тебе будити. Тут така шняга. Я ніч не спав, поняв? Учора брат твій телефонував.

— Ну?

— Коротше, він поїхав, Германе, — тривожно зависло по той бік Кочине дихання.

— Далеко? — складно було звикнути до цих його голосових перепадів.

— Далеко, Германе, — увімкнувся Коча. Коли він починав нове речення, голос його фонив. — Чи то в Берлін, чи то в Амстердам, я так і не зрозумів.

— Може, через Берлін в Амстердам?

— Може, й так, Гер, може, й так, — захрипів Коча.

— А коли повернеться? — Я встиг розслабитись. Подумав, що це просто робочий момент, що він просто повідомляє сімейні новини.

— По ходу, Гера, ніколи, — слухавка знову зафоніла.

— Коли?

— Ніколи, Гер, ніколи. Він назавжди поїхав. Учора дзвонив, просив тобі сказати.

— Як назавжди? — не зрозумів я. — У вас там усе нормально?

— Да, нормально, друг, — Коча зірвався на високі ноти, — все нормально. От тільки брат твій кинув тут усе на мене, ти поняв?! А я, Гер, уже старий, сам я не потягну.

— Як кинув? — я не міг зрозуміти. — Що він сказав?

— Сказав, що в Амстердамі, просив зателефонувати тобі. Сказав, що не повернеться.

— А заправка?

— А заправка, Гер, по ходу на мені. Тільки я, — Коча знову додав до свого хрипіння довірливості, — не потягну. Проблеми у мене зі сном. Бачиш, п'ята ранку, а я не сплю.

— А давно він поїхав? — перебив я.

— Та вже тиждень, — повідомив Коча. — Я думав, ти знаєш. А тут така от шняга виходить.

— А що він мені нічого не сказав?

— Я не знаю, Гер, не знаю, дружище. Він нікому нічого не сказав, просто взяв і увалив. Може, хотів, щоби ніхто не знав.

— Про що не знав?

— Про те, що він увалює, — пояснив Коча.

— А кому яке діло до нього?

— Ну, не знаю, Гер, — закрутив голосом Коча, — не знаю.

— Коча, що там у вас сталось?

— Гер, ти ж мене знаєш, — зашипів Коча, — я в його бізнес не ліз. Він мені не пояснював. Просто взяв і увалив. А я, дружище, сам не потягну. Ти би приїхав сюди, на місці розібрався, а?

— У чому розібрався?

— Ну, я не знаю, може, він тобі щось говорив.

— Коча, я не бачив його півроку.

— Ну, я не знаю, — зовсім розгубився Коча. — Гер, дружище, ти приїдь, бо я сам ну ніяк, ти правильно мене зрозумій.

— Коча, що ти крутиш? — запитав я нарешті. — Скажи нормально, що там у вас сталось.

— Та все нормально, Гер, — Коча закашлявся, — все нормально. Коротше, я тобі сказав, а ти вже дивись. А я пішов, у мене клієнти. Давай, дружище, давай. — Коча кинув слухавку.

Клієнти у нього, подумав я. О п'ятій ранку.

Ми винаймали дві кімнати в старій виселеній комуналці, в самому центрі, в тихому дворі, засадженому липами. Льолік займав прохідну кімнату, ближче до коридора, я жив у дальній, з якої був вихід на балкон. Решта кімнат комуналки були наглухо зачинені. Що ховалося за дверима — ніхто не знав. Кімнати нам здавав старий запеклий пенсіонер, колишній інкасатор Федір Михайлович. Я його називав Достоевським. У дев'яностих вони з дружиною вирішили виїхати в еміграцію, і Федір Михайлович виправив собі паспорт. Але, отримавши на руки нові документи, раптом передумав кудись їхати, вирішивши, що саме тепер час починати нове життя. Так що до еміграції дружина поїхала сама, а він залишився в Харкові нібито стерегти квартиру.

Відчувши свободу, Федір Михайлович здав кімнати нам, а сам переховувався десь на конспіративних квартирах. Кухня, коридори і навіть ванна цього напівзруйнованого помешкання були забиті довоєнними меблями, пошарпаними книгами та стосами журналу «Огонёк». На столах, стільцях і просто на підлозі було звалено посуд та кольорове дрантя, до якого Федір Михайлович ставився ніжно і викидати яке не дозволяв. Ми не викидали, тож до чужого мотлоху додався ще й наш. Шафки, полиці й шухляди столу на кухні були заставлені темними пляшками та слоїками, в яких спалахували олія та мед, оцет і червоне вино, що в ньому ми гасили недопалки. Столом перекочувались волоські горіхи й мідні монети, пивні кришечки й гудзики від армійських шинель, з люстри звисали старі краватки Федора Михайловича.

Ми з розумінням ставились до нашого господаря та його піратських скарбів, до порцелянових фігурок Леніна, важких виделок із фальшивого срібла, запилених штор, крізь які пробивалось, розганяючи кімнатою пил та протяги, жовте, ніби вершкове масло, сонце. Вечорами, сидячи на кухні, ми читали написи на стінах, зроблені Федором Михайловичем, якісь номери телефонів, адреси, схеми автобусних маршрутів, намальовані хімічним олівцем просто на шпалерах, розглядали вирізки з календарів та фотопортрети невідомих родичів, пришпилені ним до стіни кнопками. Родичі виглядали строго й урочисто, на

відміну від самого Федора Михайловича, котрий час від часу теж забрідав до свого теплого гнізда, в рипучих босоніжках і піжонському кепарі, збирав за нами порожні пляшки і, отримавши бабки за черговий місяць, зникав на подвір'ї між лип. Був травень, трималась тепла погода, подвір'я заростало травною. Іноді, вночі, з вулиці заходили насторожені пари й кохались на лавці, застеленій старими килимками. Іноді, під ранок, до лавки приходили охоронці з банку, сиділи й забивали довгі, як травневі світанки, косяки. Вдень забігали вуличні пси, обнюхували всі ці сліди любові й заклопотано вибігали назад — на центральні вулиці міста. Сонце підіймалось якраз над нашим будинком.

* * *

Коли я вийшов на кухню, Льолік уже терся коло холодильника у своєму костюмі — темному піджаку, сірій краватці та безрозмірних штанах, що висіли на ньому, як прапор у тиху погоду. Я відчинив холодильник, дбайливо оглянув порожні полиці.

— Привіт. — Я упав на стілець, Льолік незадоволено сів напроти, не випускаючи з рук пакет із молоком. — Тут така справа: давай до брата мого з'їздимо.

— Для чого? — не зрозумів він.

— Просто так. Подивитись хочу.

— А що з твоїм братом, проблеми якісь?

— Та ні, все з ним нормально. Він в Амстердамі.

— Так ти в Амстердам хочеш до нього з'їздити?

— Не в Амстердам. Додому до нього. Давай на вихідних?

— Не знаю, — завагався Льолік, — я на вихідних збирався машину на станцію відігнати.

— Так мій брат і працює на станції. Поїхали.

— Ну, не знаю, — невпевнено відповів Льолік. — Краще поговори з ним по телефону. — І, допивши все, що в нього було, додав: — Збирайся, ми вже запізнюємось.

* * *

Удень я кілька разів телефонував братові. Слухав довгі гудки. Ніхто не відповідав. По обіді зателефонував Кочі. Так само без

результату. Дивно, подумав, брат може просто не брати слухавку, в нього роумінг. Але Коча має бути на робочому місці. Набрив ще раз, знову без результату. Ввечері зателефонував батькам. Слухавку взяла мама.

— Привіт, — сказав я, — брат не дзвонив?

— Ні, — відповіла вона, — а що?

— Та так, просто, — відповів я і заговорив про щось інше.

* * *

Наступного ранку в офісі знову підійшов до Льоліка.

— Льолік, — сказав, — ну як, їдемо?

— Та ну, — занув той, — ну ти що, машина стара, ще зламається дорогою.

— Льолік, — почав тиснути я, — брат зробить твоїй машині капітальний ремонт. Давай виручай. Не їхати ж мені електричками.

— Ну, не знаю. А робота?

— Завтра вихідний, не вийобуйся.

— Не знаю, — знову сказав Льолік, — потрібно поговорити з Борею. Якщо він нічим не підпряже...

— Пішли поговоримо, — сказав я і потягнув його в сусідній кабінет.

Боря і Льоша — Болік і Льолік — були двоюрідними братами. Я знав їх з університету: ми разом закінчували історичне відділення. Між собою вони були не схожі — Боря виглядав мажористо, був худий і підстрижений, носив контактні лінзи й навіть, здається, робив манікюр. Льоша, натомість, був міцно збитий і дещо пригальмований. Носив недорогий офісний одяг, стригся рідко, грошей на контактні лінзи йому було шкода, тому носив окуляри в металевій оправі. Боря виглядав більш доглянуто, Льоша — більш надійно. Боря був старший на півроку і відчував відповідальність за брата, певний братній комплекс. Був він із порядної родини, його тато працював у комсомолі, потім робив кар'єру в якійсь партії, був головою районної адміністрації, ходив в опозицію. Останні роки обіймав посаду при губернаторі. Льоша, натомість, був із простої сім'ї — його мама працюва-

ла вчителькою, а тато шабашив десь у Росії, ще з вісімдесятих. Жили вони під Харковом, у невеликому містечку, так що Льолік був бідним родичем, і всі його за це любили, як йому здавалось. Після університету Боря відразу ж вписався в батьківський бізнес, а ми з Льоліком намагалися самостійно стати на ноги. Працювали в рекламній агенції, у газеті безкоштовних оголошень, у прес-секретаріаті Конгресу націоналістів і навіть у власній букмекерській конторі, котра накрилась на другий місяць свого існування. Кілька років тому Боря, переживаючи за наше животіння і пам'ятаючи про безтурботну студентську юність, запросив нас працювати з ним в адміністрації. Його тато зареєстрував під нього кілька молодіжних організацій, через які переводились різні гранти й відмивались невеликі, проте регулярні суми грошей. Так що ми працювали разом. Робота в нас була дивна й непередбачувана. Ми редагували чиїсь промови, вели семінари для молодих лідерів, проводили тренінги для спостерігачів на виборах, складали політичні програми для нових партій, рубали дрова на дачі Болікового тата, ходили на телевізійні ток-шоу захищати демократичний вибір і відмивали, відмивали, відмивали бабло, котре проходило через наші рахунки. На моїй візитівці було написано «незалежний експерт». За рік такої роботи я купив собі наворочений комп'ютер, а Льолік — побитий «фольксваген». Квартиру ми винаймали з Льоліком разом. Боря часто приходив до нас у гості, сідав у моїй кімнаті на підлогу, брав до рук телефон і дзвонив проституткам. Нормальний корпоративний дух, одним словом.

Льолік брата не любив. Та й мене, здається, теж. Але ми з ним уже кілька років жили в сусідніх кімнатах, тож стосунки наші були рівними і навіть довірливими. Я постійно позичав у нього одяг, він у мене — гроші. Різниця була в тому, що одяг я завжди повертав. Останні місяці вони з братом щось мутили, якийсь новий родинний бізнес, у який я не ліз, оскільки гроші були партійні і чим це мало закінчиться — ніхто не знав. Я тримав подалі від них заощадження, пачку баксів, зберігаючи її на книжковій полиці поміж сторінками Гегеля. Загалом, я їм довіряв, хоча й розумів, що час шукати собі нормальну роботу.

* * *

Боря сидів у себе і працював з документами. На столі перед ним лежали папки з результатами якихось соціологічних опитувань. Побачивши нас, відкрив на моніторі сайт обласної адміністрації.

— Ага, ви, — сказав бадьоро, як і належить керівнику. — Ну, що? — запитав. — Як справи?

— Боря, — почав я, — ми до брата мого хочемо з'їздити. Ти його знаєш?

— Знаю, — відповів Болік і почав уважно оглядати свої нігті.

— У нас завтра нічого немає?

Болік подумав, знову подивився на нігті, рвучко прибрав руки за спину.

— Завтра вихідний, — відповів.

— Значить, поїхали, — сказав я Льоші й повернувся до дверей.

— Почекайте, — раптом зупинив мене Болік. — Я теж з вами поїду.

— Думаєш? — недовіжливо перепитав я.

Везти його з собою не хотілось. Льолік теж, наскільки можна було помітити, напружився.

— Так, — підтвердив Болік, — поїдемо разом. Ви ж не проти? Льолік незадоволено мовчав.

— Боря, — запитав я його, — а тобі для чого їхати?

— Просто так, — відповів Болік. — Я не буду заважати.

Льоліка, схоже, напружувала необхідність їхати кудись із братом, який його щільно контролював і не хотів відпускати від себе ні на мить.

— Але ми рано виїжджаємо, — спробував відбитись я, — десь о п'ятій.

— О п'ятій? — перепитав Льолік.

— О п'ятій! — вигукнув Болік.

— О п'ятій, — повторив я і пішов до дверей.

Зрештою, подумав, хай самі між собою розбираються.

* * *

Удень я знову телефонував Кочі. Ніхто не відповідав. Може, він помер, подумав я. Причому подумав із надією.

* * *

Ввечері ми сиділи з Льоліком у себе вдома, на кухні.

— Слухай, — раптом почав він, — може, не поїдемо? Може, зателефонуєш їм ще раз?

— Льоша, — відповів я твердо, — ми їдемо всього на день. У неділю будемо вдома. Не парся.

— Ти сам не парся, — сказав на це Льолік.

— Добре, — погодився я.

Хоча що доброго? Мені тридцять три роки. Я давно і щасливо жив сам, з батьками бачився рідко, з братом підтримував нормальні стосунки. Мав нікому не потрібну освіту. Працював незрозуміло ким. Грошей мені вистачало саме на те, до чого я звик. Новим звичкам з'являлись було пізно. Мене все влаштовувало. Тим, що мене не влаштовувало, я не користувався. Тиждень тому зник мій брат. Зник і навіть не попередив. Помоєму, життя вдалось.

* * *

Парковка була порожня, і виглядали ми на ній підозріло. Боря запізнювався. Я пропонував їхати, але Льолік опирився, ходив до супермаркету по каву з автомата, встиг познайомитись із охоронцями, які тут і жили — під великим освітленим супермаркетом. У ранковому повітрі жовто підсвічувались вітрини. Супермаркет був схожий на лайнер, що сів на міліну. Час від часу парковкою перебігали псячі зграї, недовірливо приношуючись до мокрого асфальту і задираючи голови до ранкового сонця. Льолік розлігся на водійському кріслі, палив одну за одною сигарети і нервово хапався за мобло, видзвонюючи брата. Вони останнім часом узагалі часто зідзвонювались, нервово щось виговорюючи й постійно сварячись. Ніби не довіряли один одному. Льолік ще раз бігав до автомата з кавою, повернувшись, вилив її собі на костюм, старанно витирав плями вологими серветками і проклинав брата за непунктуальність. З Льоліком завжди так — улітку він пітнів, узимку мерз, за кермом йому було незручно і в костюмі він почувався невпевнено. Брат його напружував і втягував у сумнівну ситуацію. Я радив йому не

вкладатись, проте Льолік не слухався, можливість легко заробити вганяла його в якийсь ступор. Мені лишалось поблажливо спостерігати за цими його спробами фінансових махінацій, тішачись, що не дозволив їм і себе втягнути в підозрілу затію. Я теж сходив по каву, поговорив з охоронцями, погодував псів чипсами. Потрібно було їхати. Але без брата Льолік їхати не міг.

* * *

Він вибіг із-за рогу, розпачливо озиравшись і відганяючи від себе псів. Льолік засигналив, Боря помітив нас і побіг до машини. Пси бігли слідом, підібгавши рвані хвости. Відчинив задні дверцята, застрибнув досередини. Був у костюмі й зеленій, доволі пом'ятій сорочці.

— Боря, — сказав Льолік, — що за хуй?

— Блядь, Льоша, — відповів на це Болік, — нічого мені не кажи.

Привітавшись і зі мною теж, Болік дістав із кишені піджака кілька дисків.

— Що це? — запитав я.

— Я музики нам записав, — пояснив Болік. — Щоб дорогою слухати.

— Та в мене свій плеєр є, — відповів я.

— Нічого, ми з Льошею послухаємо.

Льоша у відповідь скривився.

— Льолік, — засміявся я. — За тебе що, брат вирішує, яку музику слухати?

— Нічого він не вирішує, — ображено мовив Льолік.

— Що хоч за музика? — поцікавився я.

— Паркер.

— І все?

— Так. Десять дисків Паркера. Більш нічого цікавого я не знайшов, — пояснив Болік.

— Мудак, — сказав на це Льолік, і ми поїхали.

* * *

Від музики «фольксваген» здригався, мов консервна бляшанка, по якій били дерев'яною палицею. Боря, сидячи позаду, по-

слабив вузол краватки й напружено розглядав спальні райони. Минувши тракторний і проїхавши базарчик, ми врешті вивалилися за кільцеву. Виїхавши за місто, рушили в південно-східному напрямку. На КПП стояли даїшники. Один з них лїниво подивився в наш бїк і, не побачивши нічого цікавого, відвернувся до своїґ. Я спробував поглянути на нас його очима. Чорний «фольксваген», перекуплений у партнерів, костюми зі стоку, черевики з минулорїчної колекції, годинники з розпродажу, запальнички, подаровані колегами на свята, сонцезахисні окуляри, придбані в супермаркетах: надїйні недорогї речі, не надто вживані, не надто яскраві, нічого зайвого, нічого особливого. Навіть штрафувати не хочеться.

* * *

Зелені пагорби тяглись по обидва боки траси, травень був теплий і вітряний, птахи перелїтали з одного поля на інше, пїрнаючи галасливими зграями в повітряні потоки. Попереду, на обрїї, сяяли бїлі багатоповерхївки, над якими палало червоне сонце, схоже на гарячий баскетбольний м'яч.

— Заправитись потрїбно, — сказав Льолїк.

— Скоро буде заправка, — вїдповїв я.

— І випити чого-небудь, — подав голос Болїк.

— Антифризу, — запропонував йому брат.

На заправцї ми з Борею пїшли до магазину взяти кави.

Доки Льолїк заправлявся, вийшли на вулицю, де стояли кїлька пластикових столиків. За металевою сїткою починалось кукурудзяне поле. Травнева зелень, липка й барвиста, западала в очі, розїдаючи сїтківку. На стоянцї тїснились кїлька фур, водїї, очевидно, вїдсипались. Боря пїдїйшов до крайнього столика, взяв пластиковий стїлець, протер його серветкою, обережно сїв. Я теж сїв. Незабаром пїдїйшов Льолїк.

— Нормально, — сказав, — можемо їхати. Скїльки нам ще?

— Кїлометрів двїсті, — вїдповїв я. — За пару годин доїдемо.

— Що слухаєш? — запитав Льолїк, показуючи на плеер, який я поклав на стїл.

— Усе пїдряд, — вїдповїв я йому. — Чому собї такий не купиш?

- У мене в машині програвач.
- Ось і слухаєш, що тобі брат запише.
- Я йому нормальну музику пишу, — образився Болік.
- Я радіо слухаю, — від себе додав Льоша.
- Я би на твоєму місці не довіряв його музичним смакам, — кинув я Льоліку. — Потрібно слухати музику, яку любиш.
- Та ладно, Германе, — не погодився Болік. — Треба довіряти один одному. Правда, Льоша?
- Угу, — невпевнено мовив Льолік.
- Добре, — сказав я, — мені все одно. Слухайте, що хочете.
- Ти, Германе, занадто недовірливий, — додав Болік. — Не довіряєш партнерам. Так не можна. Але все одно — на нас ти завжди можеш покластися. Куди ми хоч їдемо?
- Додому, — відповів я. — Довірся мені.
- Краще дістатись туди раніше, подумав. Тим більш ніхто не знає, наскільки ми там застрягнемо.

* * *

Боря підсовував мені диски Паркера. Я слухняно ставив їх один за одним. Паркер рвав повітря своїм альтом. Його саксофон вибухав, ніби хімічна зброя, винищуючи ворожі війська. Паркер дихав крізь мундштук, видмухував золоте полум'я праведного гніву, його чорні пальці залізали до роз'ятрених ран повітря, витягуючи звідти мідні монети й сушені плоди. Прослухані диски я кидав до свого пошарпаного шкіряного рюкзака. За годину ми в'їхали до найближчого містечка. Минули центр, вискочили на міст і втрапили до автотранспортної пригоди.

Посеред мосту стояла вантажівка, намертво перекиваючи рух в обох напрямках. Машини в'їжджали на міст і потрапляли до вміло влаштованої пастки — вперед проїхати було неможливо, назад теж, водії сигналізували, ті, хто був ближче, виходили з машин і йшли дивитись, що там сталося. Був це старий птаховоз, обліплений пір'ям та листям і доверху завантажений клітками з курми. Їх були сотні — цих кліток, у яких товклись, б'ючи крилами та дзьобами, великі неповороткі птахи. Схоже, водій в'їхав у залізну огорожу, що відділяла

хідник, птаховоз розвернуло і забарикадувало ним проїзд. Верхні клітки розсипались асфальтом, і тепер здивовані кури тусували довкола птаховоза, застрибували на капоти машин, стояли на поручнях мосту і висиджували яйця під колесами фур. Водій птаховоза з місця пригоди відразу втік. До того ж із ключами. Довкола вантажівки крутились два сержанти, не знаючи, що їм робити. Вони з ненавистю розганяли курей, допитуючись у свідків хоча б щось про водія. Свідчення були суперечливими. Хтось стверджував, ніби він зістрибнув з моста у воду, хтось бачив, ніби підсів до когось у фуру, а хтось пошепки переконував, що вантажівка рухалась узагалі без водія. Сержанти в розпачі розводили руками й намагалися зв'язатися по рації зі штабом.

— Ну, це надовго, — сказав Льоша, переговоривши з сержантами і повернувшись до машини. — Вони хочуть десь тягач знайти. Тільки сьогодні вихідний, хуя вони знайдуть.

За нами вже утворилась черга, машин ставало все більше.

— Може, об'їдемо? — запропонував я.

— Як? — незадоволено відповів Льоша. — Тепер не виїдеш. Треба було вдома сидіти.

Раптом на капот до нас застрибнула важка відгодована курка. Насторожено зробила кілька кроків, завмерла.

— Вісник смерті, — сказав про птаха Болік. — Цікаво, тут десь є магазини з холодильниками?

— Хочеш купити холодильник? — запитав його брат.

— Хочу холодної води, — пояснив Болік.

Льоша засигналив, птах перелякано залопотів крилами й, перелетівши через поручні, шугнув у безвість. Можливо, так і потрібно вчити їх літати.

— Ладно, — не витримав я, — ви повертайтеся, а я піду.

— Куди ти підеш? — не зрозумів Льолік. — Сиди. Зараз тягач відтягне цю штуку, розвернемось і поїдемо додому.

— Їдьте самі. Я пройду пішки, а там чимось доїду.

— Чекай, — занепокоївся Льолік, — нічим ти не доїдеш.

— Доїду, — сказав я. — Завтра повернусь. Обережно на трасі.

Сержанти нервували. Один із них підхопив курку і, тримаючи її за лапу, піддав правою з носака. Курка злетіла в повітря,

мов футбольний м'яч, перелетіла через кілька автівок і зникла під колесами. Його напарник теж розгнівано схопив домашнього птаха, підкинув угору й, прийнявши на праву робочу, засадив ним у травневе небо. Я перескочив через огорожу, обійшов птаховоз, прослизнув поміж водіями, перейшов міст і пішов ранковою трасою.

* * *

Потім довго стояв під теплим небом, біля порожньої траси, схожої на нічне метро — так само безнадійно було навколо, так само довгими видавались хвилини, проведені тут. За перехрестям, на виїзді з міста, була автобусна зупинка, старанно понівечена невідомими подорожніми. Стіни її було обмальовано чорними та червоними візерунками, земляна підлога густо й дбайливо всяна товченим склом, а з-під цегляної кладки росла темна трава, в якій ховались ящірки та павуки. Я не наважився зайти всередину, став у тінь, що падала від стіни, і чекав. Чекати довелось довго. Випадкові фури сунули на північ, лишаючи по собі пил та безнадію, а в зворотному напрямку ніхто взагалі не їхав. Тінь поступово утікала мені з-під ніг. Я вже думав повертатись, прикидав, скільки це забере часу і де тепер можуть бути мої друзі, як раптом, звідкись ізбоку, з прибережних очеретів та заплав, відчайдушно трублячи вихлопною трубою, на трасу вивалився кривавого кольору «ікарус». Перехняблено став на всі колеса, наче пес, що обтрушується після купання, важко перевів подих, перемкнув швидкість і поповзом рушив на мене. Я завмер від несподіванки, настільки це було неочікувано: стояв і дивився на цей громіздкий транспортний засіб, овіяний пилом, обмашений кров'ю та мазутом. Автобус повільно підкотився до зупинки і, закрипівши усіма своїми частинами, зупинився. Відчинились двері. З автобусного нутра повіяло смертю й нікотинном. Водій, голий до пояса і мокрий від задухи, витер піт із чола й крикнув:

— Ну шо, синок, їдеш?

— Їду, — відповів я і ступив до салону.

Вільних місць усередині не було. Автобус був заселений сонною малорухливою публікою. Були тут жінки в бюстгальтерах

та спортивних штанях, з яскравим макіяжем і довгими накладними нігтями, були чоловіки з барсетками та наколками, теж у спортивних штанях і китайських кросівках, були діти в бейсболках та спортивних костюмах, з битками та кастетами в руках. І всі вони спали або намагалися заснути, тож уваги на мене ніхто не звернув. Над усім цим розривалась індійська музика, тріскотлива, наче згряя колібрі, що лігала салоном, намагаючись вирватись із солодкої душоугубки. Але музика нікому не заважала. Я пройшов салоном, шукаючи вільне місце, не знайшов, повернувся до водія. Лобове скло перед ним було рясно обклеєне православними іконками та завішане барвистими сакральними штуками, які, очевидно, не давали цій машині кінцево розсипатись. Висіли тут плюшеві ведмеді й глиняні кістяки з поламаними ребрами, намиста з півнячих голів і вимпели «Манчестер Юнайтед», скотчем до скла приліплені були порнокартинки, портрети Сталіна й відксерені зображення святого Франциска. А на панелі перед водієм припадали пилом подорожні мапи, кілька гаслерів, якими він бив у салоні мух, ліхтарики, ножі зі слідами крові, яблука, з яких вилізли хробаки, і маленькі дерев'яні іконки з ликами великомучеників. Сам водій відсапувався, вчепившись однією рукою в кермо і тримаючи в другій велику пляшку з водою.

— Шо, синок, — спитав, — усе зайнято?

— Ага.

— Постій зі мною, а то я теж засну. Їм добре — попадали і сплять. А мені відповідати.

— За що відповідати?

— За товар, синок, за товар, — пояснив він мені як рідному.

І переповів печальні речі. Були це комерсанти з Донбасу, цілі родини дрібних комерсантів. Два дні тому вони завантажились у Харкові товаром — спортивними костюмами, китайськими кросівками та іншим гівном. І рушили додому. Але не встигли від'їхати від міста, як автобус безнадійно зламався, з ходовою, синок, з ходовою біда, його ж останній раз ремонтували перед московською олімпіадою! Першу ніч ночували на трасі. Водій повзав, як вуж, між колесами, а дрібні комерсанти

виставили пости, палили до ранку багаття й співали під гітару. Їм це навіть подобалось. На ранок водій пішов до найближчого села й привів звідти фермерів на тракторі. Фермери відтягли їх на залізничну станцію в депо. Там вони провели наступний день і ще одну ніч. Комерсанти вперто не спали, оберігаючи товар і співаючи під гітару, лише раз збігали на вокзал купити бухла та нові струни. Водій таки дав лад ходовій, завантажив, як зміг, комерсантів і продовжив гіркий шлях до рідних териконів. Натрапивши на скупчення коло мосту, не розгубився і, зробивши чималий гак, якимись обхідними стежками, через старі кладки перебрався на лівий берег. І тепер спинити його не могло вже ніщо. Він так і сказав.

Автобус виїхав на узгір'я і важко закашлявся. Попереду лежала широка сонячна долина з салатовими кукурудзяними полями та золотими видолінками. Водій рішуче рушив уперед. Вимкнув двигун і розслабився. Автобус сповзав униз, мов снігова лавина від необережних криків японських туристів. Вітер свистів, черкаючись об теплі боки, жуки бились об лобове скло, ніби краплі травневого дощу, ми летіли вниз, набираючи швидкість, а навколо над нами лунали голоси індійських співаків, віщуючи довгу радість та безболісну смерть. Скотившись на дно долини, автобус за інерцією вискочив на перший горбок, і тут водій спробував увімкнути двигун. «Ікарус» трусонуло, почувся різкий скрегіт заліза об залізо, і машина зупинилась. Водій розпачливо мовчав. Про щось питати його мені було незручно. Зрештою він схилив голову на кермо і якось затих, час від часу здригаючись плечима. Спершу я подумав, що він плаче, по-своєму це було зворушливо. Проте, прислухавшись, зрозумів, що здригається він уже уві сні. Пасажири «ікаруса»-привида теж спали. І ніхто навіть не думав охороняти товар. Я знову пройшов салоном і визирнув у вікно. Вітер легко торкався молоді кукурудзи, тиша стояла навколо, і сонце в'їдалося в долину, наче пляма жиру в полотно. Несподівано хтось торкнувся моєї руки. Я озирнувся. У кінці салону були якись фіранки, темно-брунатні й давно не прані. Мені здавалося, що там, за фіранками, нічого немає, що там стіна, ну або вікно, або щось таке. Але звідти висунулась

рука і, легко вхопивши, потягла мене всередину. Я рушив уперед і, прослизнувши крізь невидимий вхід, опинився в невеликій кімнатці. Був це такий собі чилаут, місце для медитацій та любові, келія, населена духами і тінями. Стіни кімнатки були завішані китайськими синтетичними килимами з дивними орнаментами та малюнками, на яких зображені були сцени полювання на оленів, чаювання та привітання пекінськими піонерами товариша Мао. Попід стінами стояли два невеличкі диванчики. І на цих диванчиках сиділи три мурини й одна муринка. І на муринах було якесь біле спідне, а на муринці сіра спортивна білизна. Важкі намиста з черепами теліпались довкола її шиї, а у волоссі замість гребеня стримів ніж для розрізання паперу. На колінах у неї лежав термос. Очі муринів хижо спалахували в сутінках, і жовтуваті білки горіли в темряві, наче бурштин. А муринка дивилась мені просто в очі й, не відпускаючи руки, спитала:

— Ти хто?

— А ти? — запитав я, відчуваючи тепло її долоні та важкість срібних перснів на її пальцях.

— Я Кароліна, — сказала вона й несподівано прибрала руку.

Один мурин, озираючись на мене, прошепотів щось на вухо своєму сусіду, і той коротко засміявся.

— Куди ти їдеш? — знову запитала Кароліна, розглядаючи мене в напівтемряві.

— Додому, — відповів я.

— А хто на тебе там чекає? — Вона витягла ніж зі своєї зачіски, й густе волосся розсипалось, ховаючи її очі.

— Ніхто не чекає.

Кароліна теж засміялась.

— Навіщо їхати туди, де на тебе ніхто не чекає? — спитала вона, дістаючи звідкись гранат і розрізаючи його навпіл.

— Яка різниця? — не зрозумів я. — Просто давно там не був.

— Тримай, — вона простягла мені половину граната. — Що ти будеш робити там, де на тебе ніхто не чекає?

— Я ненадовго. Завтра поїду назад.

— Ти так боїшся туди повертатись? — Кароліна знову засміялась, присмоктуючись до своєї половини граната.

— З чого ти взяла?

— Ти ще не встиг приїхати, а вже збираєшся назад. Ти боїшся.

— У мене справи, — пояснив я їй. — Не можу лишитись там надовше.

— Можеш, — сказала вона. — Якщо захочеш.

— Ні, — незадоволено повторив я, — не можу.

— Думаю, ти так швидко тікаєш, оскільки забув усе, що з тобою було. Коли згадаєш, тобі буде не так просто звідти поїхати. Тримай.

І простягла мені горнятко, наливши туди щось із термоса. Напій пахнув корицею та валер'янкою. Я спробував. Смак був терпкий і гострий. Я випив усе. Мене відразу вирувало.

* * *

Навколо аеродрому лежали пшеничні поля. Ближче до злітної смуги росли яскраво-ядучі квіти, над якими, мовби над трупами, тягуче зависали оси. Зранку сонце прогрівало асфальт і сушило траву, що пробивалась крізь бетонні плити. Збоку, над будкою диспетчера, рвались на вітрі полотнища прапорів, далі, за будівлею адміністрації, тяглись дерева, обплетені павутиною і запалені гострим ранковим світлом. У пшеничних полях ховались дивні протяги, наче тварини, які щонаочі виходили з мороку на зелені вогні диспетчерської, а вранці знову забрідали між стебел і ховались від пекучого сонця. Прогріваючись, асфальт відбивав сонячне світло, засліплюючи птахів, що пролітали над злітною смугою. Біля огорожі стояли бензовози, пара тягачів і темніли порожні гаражі, з яких солодко тягло застоюною водою та мастилом. За якийсь час з'являлись механіки, перевдягались у чорні діряві комбінезони й починали копатись у своїх машинах.

Над аеродромом нависало небо раннього червня, розгорталось під вітром, мов щойно випрані простирадла, лунко підіймалось і опадало вниз, торкаючись асфальту. В той самий час, близько восьмої, в повітрі з'являлось, поступово накочуючись і вивалюючись із атмосферних глибин, натружене торохтіння двигуна. Сам літак за сонцем ще не було видно, але тінь його вже мчала пшеничними полями, розлякуючи птахів та лисиць.

Небесна поверхня розколювалась, як порцеляна, і, впевнено йдучи на посадку, вгорі, над стриженими головами механіків, гордо пролітав старий добрий АН-2, кукурудзяник-убивця, гордість радянської авіації. Оглушуючи ранок своїм допотопним двигуном, він розвертався над сонним містечком, будячи його з легкого й примарного літнього сну. Пілоти розглядали сільськогосподарські угіддя, поля, густо політі сонячним медом, свіжу зелень балок та залізничних насипів, золото річкового піску й столове срібло крейдяних узбереж. Місто лишалось позаду, з заводськими трубами та залізницею, літак ішов на посадку, світло заливало кабінку й холодно сяяло на метали. Машина прокочувалась злітною смугою, підстрибуючи тугими колесами на потрисканому асфальті. Пілоти зіскакували на землю й допомагали вантажникам витягати великі брезентові мішки з обласною та республіканською пресою, листами та бандеролями, а вивантаживши, йшли до будівель, лишивши літак нагріватись на сонці. Ми з друзями жили по той бік пшеничних полів, на околиці, у білих панельних будинках, навколо яких росли високі сосни. Надвечір ми вибирались зі свого району, брели пшеницею, ховаючись від випадкових автівок, перебіжками рухались уздовж паркану, залягали в запиленій траві й розглядали літальні апарати. АН-2, з його суцільнометалевим фюзеляжем і полотняною обшивкою крил, здавався нам потойбічною машиною, на якій прилетіли демони, аби пропалити небо над нами бензином і свинцем. Вісники богів сиділи в його нутрі, а потужний гвинт розбивав небесну кригу й гнав у потойбіччя тополиний пух. Ми повертались додому вже поночі, брели крізь цупку гарячу пшеницю, думаючи про авіацію. Всі ми хотіли стати пілотами. Більшість із нас стали лузерами. Час від часу мені сняться авіатори. Кожного разу вони здійснюють вимушену посадку десь посеред пшеничних полів, їхні літаки важко вганяються в густу пшеницю, полотняна обшивка лунко тріскає в червоному надвечір'ї, стебла пшениці намотуються на шасі, і літальні апарати намертво вгрузають у чорний ґрунт. Пілоти вивалюються з пекучих салонів, падають у пшеницю, яка відразу ж обплітає їм ноги, встають і намагаються щось розгледіти

на обрії. Проте на обрії немає нічого, крім пшеничних полів: вони тягнуться безкінечно, і вирватись із них — справа безнадійна. Авіатори кидають свої апарати, що поступово охолоджуються у вечірніх сутінках, і рухаються на захід, за сонцем, що швидко згасає. Стебла високі й непролазні, пілоти важко пробивають собі шлях, продавлюють невидиму стіну перед собою, не маючи жодного шансу кудись вийти. На них шкіряні шоломи з окулярами, на руках важкі рукавиці, а позаду них тягнуться розгорнуті парашути, які вони чомусь не бажають відчепити, тягнучи за собою, ніби довгі й важкі крокодилячі хвости.

* * *

Прокинувся я від рівномірного гудіння двигуна. На диванах поруч зі мною спали троє муринів, Кароліни не було.

Я визирнув у салон. Було вже досить пізно, праворуч за вікном червоними спалахами розливалось вечірнє сонце.

Котра година, цікаво? Я підійшов до одного з комерсантів, що мирно спав, узяв його руку, подивився на годинник. Пів на десяту. Чорт, подумав я, невже проспав? І пішов до водія. Той привітався зі мною, як зі старим другом, не відриваючи очей від траси. Я подивився за вікно. Десь зараз мав бути поворот, але якщо не повертати, а рухатись прямо, то за пару кілометрів буде саме те місце, куди мені потрібно. Проте на повороті водій пригальмував.

— Батя, ну що, — сказав я йому, — давай, підкинь мене до заправки. Тут пару кілометрів.

— Це на горі? — перепитав водій.

— Ага.

— Коло вишки?

— Ну.

— Ні, — мовив він. — Ми повертаємо.

— Почекай, — почав я торгуватись. — У тебе там із ходовою щось. А в мого брата майстерня. Він тобі капітальний ремонт зробить.

— Синок, — сказав на це водій твердо й переконливо. — Там місто. А нам до міста не можна. У нас товар.

Я вийшов з автобуса. Сонце зайшло, відразу стало прохолодно. Натягнув куртку й рушив трасою. Хвилин за двадцять дійшов до заправки. Поруч темніли вікна станції техобслуговування. Світло ніде не горіло. Цікаво, де Коча, подумав я. Підійшов до заправки. Усюди було темно й порожньо. На дверях станції висів замок.

Вирішив зачекати. Зайшов за будівлю, там посеред трави і кущів малини стояв вагончик, у якому жив Коча, за ним виднілись кілька старих розбитих автомобілів. Вагончик теж був зачинений. У сутінках я підійшов до відірваної кабіни КамАЗа. Вліз досередини, скинув кросівки. Угорі висів місяць. Поруч охолоджувалась траса. Прямо переді мною, в долині, лежало місто, у якому я народився й виріс. Я взяв рюкзак, поклав під голову і заснув.

2

Обережний і насторожений, болотно-чорного кольору пес скрадався у високій траві. Пригинав хребта, намагався бути непоміченим. Тихо наближався, відгортаючи стебла бойовими лапами й заступаючи собою ранкове сонце. Вранішні промені золотили йому череп зі скляними очима, в яких уже відбивалося моє відображення. Зробив пружний крок, потім ще один, завмер на мить і повільно потягся до мене своєю пикою. Очі його спалахнули голодним блиском, і трава за його спиною зімкнулась смарагдовою хвилею, ховаючи в собі кривавий сонячний згусток. Я інстинктивно викинув руку вперед, крізь сон реагуючи на цей його порух.

— Гера, друже!

Б'ючи ногами по м'ятому залізу, я підірвався.

— Гера! Друг! Приїхав!

Коча насувався, бажаючи дістати мене, розмахував худими довгими руками, крутив голомозим черепом. Утім, не міг протиснутись крізь вибите бортове скло кабіни, тому лише зблискував на відстані великими окулярами, стоячи проти сонця, що вже встигло зійти і тепер легко підіймалось на необхідну йому висоту.

— Ну, що ти тут лежиш! — похрипував він, тягнучись до мене своїми лапами. — Друже!

Я спробував підвестись. Тіло після спання на жорсткому сидінні слухалось погано. Я підтягнув ноги, перехилився і випав просто Кочі в обійми.

— Друг! — схоже, він був мені радий.

— Привіт, Коча, — відповів я, і ми довго тиснули одне одному правиці, стукали по плечах і спинах кулаками, всіляко показуючи, як усе-таки здорово, що я провів цю ніч у порожній кабіні, а він мене після цього розбудив о шостій ранку.

— Давно приїхав? — запитав Коча, коли перша хвиля радості спала. Спитав, утім, не випускаючи моєї руки.

— Учора вночі, — відповів я, намагаючись вирватись і на решті взутись.

— Що ж ти не подзвонив? — Коча відпускати руку не збирався.

— Коча, сука ти, — я нарешті звільнився й не знав тепер, куди подіти свою руку. — Я тобі два дні телефонував. Ти що слухавку не береш?

— Ти коли дзвонив? — перепитав Коча.

— Вдень. — Я все-таки дістав кросівки з кабіни.

— Так я спав, — сказав він. — У мене зі сном останні дні проблеми. Я вдень сплю, а вночі приходжу на роботу. Але вночі клієнтів немає. — Він затоптався на місці й потягнув мене за собою. — А головне — у нас і телефон не працює, вимкнули за несплату. Я вчора в місто їздив, ось повернувся. Пішли, я тобі все покажу.

* * *

І пішов уперед. Я рушив слідом. Оминув розбитий «москвич» зі спаленими колесами, якусь гору заліза, частини літаків, холодильних камер і газових плит і вийшов слідом за Кочею до бензоколонок. Заправка була метрів за сто від траси, що тяглась у північному напрямку. Внизу, кілометрів за два звідси, у теплій долині лежало містечко, через яке, власне, траса й проходила. На південь від останніх міських кварталів, за територією заводів, починались поля, обриваючись по той бік долини, а з півночі місто охоплювала ріка, протікаючи з російської території

в бік Донбасу. Лівий берег її був пологий, натомість уздовж правого тяглись високі крейдяні гори, верхівки яких покриті були полином і тернами. На найвищій горі, що висіла над містом, стриміла телевізійна вежа, помітна з будь-якого місця в долині. А вже поруч із вежею, на сусідньому пагорбі, стояла автозаправка. Збудували її десь у сімдесятих. Тоді в місті з'явилась нафтобаза, і при ній виникли дві заправки — одна на південному виїзді з міста, інша — на північному. В дев'яностих нафтобаза прогоріла, одна із заправок теж, а ось ця, на харківській трасі, залишилась. Мій брат устиг вписатися сюди ще на початку дев'яностих, коли нафтобаза доживала свого віку, й перебрав цей бізнес на себе. Сама заправка виглядала не кращим чином — чотири старі бензоколонки, будка з касовим апаратом, порожня щогла, на якій при бажанні можна було когось повісити. Ще далі було холодне складське приміщення, нафаршироване залізом, — брат укладав гроші не в розвиток інфраструктури, а в підвищення сервісу, стягуючи звідусюди різні пристрої та механізми, за допомогою яких міг відремонтувати будь-що. Сам він жив у місті, приїздив сюди щоранку і спускався в долину аж поночі. Разом з ним працювала озвіріла команда — Коча і Шура Травмований: інженери-самородки, котрі врятували на своєму віку життя не одній фурі, чим і пишались. Шура Травмований жив також десь у місті, а ось Коча власного помешкання був позбавлений, тому постійно тусив на заправці, ночуючи в будівельному вагончику, обладнаному згідно з усіма вимогами феншуя. Біля заправки облаштовано було асфальтований майданчик із ремонтною ямою, віддалік, під липами, стояло кілька вкопаних у землю залізних столів. За станцією починалися балки та яблуневі сади, що тяглися вздовж крейдяних гір, а на північ відкривався степ, з якого час від часу виїжджала гамірна сільськогосподарська техніка. За вагончиком утворилося звалище понівеченої техніки, стояли рештки розібраних на шматки машин, громадились колеса. Збоку, в малинових кущах, ховалась кабіна з-під КамАЗа, з якої відкривалась панорама на залиту сонцем долину й беззахисне місто. Але йшлося не про інфраструктуру і не про старі бензоколонки. Йшлося про роз-

ташування. Свого часу брат це добре зрозумів, вибравши саме цю заправку. Річ у тім, що наступне місце, де був бензин, знаходилось кілометрів за сімдесят звідси на північ, а сама траса пролягала через підозрілі місця з відсутніми органами влади та населення як такого. Навіть зони покриття на північ звідси, здається, не було. Водії це знали, тому намагалися заправитись бензином у мого брата. Крім того, тут працював Шура Травмований — кращий механік у цих місцях, бог карданних валів та ручних приводів. Одним словом, жила була золота.

* * *

Біля цегляної будки, поруч із бензоколонками, стояли два автомобільні крісла, принесені сюди для відпочинку. Крісла були застелені чорними шкірами невідомих мені тварин, з них у різні боки випирали пружини, а до одного крісла прилаштовано було якийсь дивний важіль, цілком можливо, що це була катапульта. Коча втомлено впав на крісло з катапуultoю, дістав папіроси і, запаливши, показав мені рукою — сідай поруч, друже. Я так і зробив. Сонце нагрівалось, мов каміння на березі, і небо парусиною підіймалося на вітрі. Неділя, початок червня, кращий час для того, аби звідси поїхати.

— Надовго? — з присвистом запитав Коча.

— Увечері назад, — відповів я.

— Що так швидко? Лишайся на пару днів. Будемо рибу ловити.

— Коча, де брат?

— Я ж тобі говорив. В Амстердамі.

— Чому він не сказав, що їде?

— Гер, я не знаю. Він і не збирався їхати. А от взяв усе кинув.

Сказав, назад не приїде.

— У нього що — якісь проблеми з бізнесом були?

— Та які проблеми, Германе? — загарячував Коча. — Тут ні проблем, ні бізнесу, так — сльози. Ти ж бачиш.

— Ну і що тепер робити?

— Не знаю. Роби, що хочеш.

Коча загасив недопалок і кинув до відра з написом «Палити заборонено». Підставив обличчя сонцю й затих.

Чорт, подумав я, цікаво, що в нього зараз у голові діється, що там у нього за мутки? Він же напевне щось приховує, сидить тут і щось мутить.

* * *

Кочі було під п'ятдесят. Як на свої роки, був він жвавий, голомозий і соціально невлаштований. На голові його довкола лисини навсібіч стриміли рештки колись розкішної шевелюри, я її добре пам'ятав з дитинства. Кочу я взагалі пам'ятав з дитинства, після батьків, сусідів та родичів це була перша істота, яку я зафіксував у своїй свідомості. Потім я підростав, а Коча старішав. Жили ми в сусідніх будинках, на новому районі, який весь час добудовувався, тож виростав я ніби на будмайданчику. В будинках жили переважно робітники з невеличких навколишніх заводів — великих підприємств у місті не було, залізничники, різна інтелігентська шлоїбень — вчителі, конторники, також військовослужбовці (мій тато, наприклад), ну і комсомольські кадри, перспективна молодь, так би мовити. Коча, наскільки я пам'ятаю, підселився до нас пізніше, але на районі жив, здається, завжди. Він належав саме до перспективної молоді, ріс без батьків, уже в школі мав проблеми з правоохоронними органами, поступово стаючи грозою мікрорайону. Мікрорайон у сімдесяті лише будувався, тому бурхлива юність Кочі припала на інтенсивний розвиток усєї цієї комунальної інфраструктури — Коча грабував нові гастрономи, виносив щойно відкриті кіоски з пресою, залівав уночі до недобудованого загсу, загалом ішов у ногу з часом. Правоохоронні органи, виявивши повне безсилля, здали Кочу комсомолу на поруки. Комсомол чомусь вирішив, що Коча не цілком утрачений для комуністичної молоді кадр, і взявся його перековувати. Для початку влаштували його в петеу. Звідти Коча на другий тиждень навчання виніс токарний верстат, і його змушені були відрахувати. Потусивши на районі рік чи півтора, заgrimів до збройних сил. Служив у стройбаті під Житомиром, проте додому повернувся з наколками ВДВ. Це був його зоряний час. По району Коча ходив у погонах і бив усіх, кого не впізнавав.

Ми, пацани, Кочею захоплювались, він був для нас поганим прикладом. Комсомол зробив останню жалюгідну спробу поборотись за Кочину душу й подарував йому двокімнатну квартиру в сусідньому з нами будинку. Коча в'їхав і відразу ж влаштував у себе вдома гніздо розпусти. Через його квартиру на початку вісімдесятих пройшла вся прогресивна молодь району: хлопчики тут набували мужності, дівчатка — досвіду. Сам Коча все більше пив, і розпад країни пройшов поза його увагою. Наприкінці вісімдесятих, коли в місті з'явився серійний убивця, влада та правоохоронні органи підозрювали Кочу. Проте арештувати його не наважувались, оскільки боялись. Сусіди теж були переконані, що це Коча ґвалтує зоряними запашними ночами працівниць молокозаводу, протиначаючи їх потім гострим металевим предметом. Чоловіки його за це поважали, жінкам він подобався. На початку дев'яностих, оскільки комсомолу вже не було, справу у свої руки знову мусили взяти правоохоронні органи. Одного разу, перебуваючи в тривалому веселому загулі, Коча підпалив рекламний щит щойно утвореного акціонерного товариства, що й стало останньою краплею народного терпіння. Взяли його у власній квартирі. Коли виводили надвір, зібралась невелика демонстрація. Ми, вже дорослі чуваки, були за Кочу. Проте нас ніхто не слухав. Дали йому рік. Відсидів він десь на Донбасі й зійшовся на зоні з якимись мормонами. Ті передавали Кочі свою літературу, а також — на його прохання — одеколон та папіроси. За рік він відкинувся і повернувся додому героєм. За якийсь час мормони приїхали по його душу. Були це три молоді активісти, в дешевих, проте акуратних костюмах. Коча впустив їх до себе, вислухав, дістав з канапи дробовика і загнав мормонів до ванної. Тримав їх там два дні. На третій день необачно вирішив помитись, відчинив двері ванної, й мормони вирвались на волю. Прибігши в міліцію, спробували подати заяву, проте міліціонери зважено вирішили, що простіше буде ізолювати саме мормонів, і зачинили їх у камері для з'ясування особи. Наступні пару років Коча марно намагався взятись за розум, тричі розлучався, причому з тією самою жінкою. Але особисте

життя в нього відверто не складалось, і Коча далі прощався з молодістю. Простився десь наприкінці дев'яностих, потрапивши до лікарні з відкушеним пальцем і пробитим животом. Палець йому під час сварки відкусила дружина, а ось хто при цьому пробив живіт, Коча не зізнався. Десь тоді йому почав допомагати мій брат, він час від часу підкидав Кочі роботу, давав гроші, взагалі підтримував. Щось там у них із Кочою було ще в минулому житті, якась історія, брат пару разів про неї натяками згадував, проте розповідати не хотів, просто говорив, що Кочі можна довіряти, він не підведе в разі чого. Кілька років тому Кочу з квартири вигнали цигани, і він переїхав сюди, на заправку. Жив у вагончику, вів спокійне розмірене життя, минуле згадував із ностальгією, проте повертатись до своєї квартири не хотів. Виглядав строкато, лисина його мала ніжно-рожевий відтінок, а окуляри робили схожим на божевільного хіміка, який щойно винайшов альтернативний, екологічно чистий кокаїн і тут-таки поставив на собі досліди. І досліди ці дали позитивний результат. Ходив у помаранчевому комбінезоні й розбитих військових черевиках, у нього взагалі було багато шмаття з армійських секонд-хендів, мав навіть армійські імпортні шкарпетки — на правій було написано R, на лівій — L, щоби не плутатись. Зап'ястя в нього були обмотані хусточками й кривавими бинтами, обличчя і руки весь час були чи то подряпані, чи то порізані, і загалом зовнішній вигляд у нього був такий, ніби він їв піцу руками.

* * *

І ось тепер він грівся на сонці, говорячи щось непереконливе.

— Ясно, — сказав я йому, — не хочеш говорити — не говори.

А хто у вас бухгалтерією займався?

— Бухгалтерією? — Коча розплющив очі. — Навіщо тобі бухгалтерія?

— Хочу дізнатись, скільки у вас бабла.

— Ага, Гера, бабла у нас до хуя, — нервово засміявся Коча.

І додав: — Тобі з Ольгою поговорити треба. Юра, брат твій, із нею працював. У неї фірма в місті.

- Це що — тьолка його?
- Яка тьолка?! — образився Коча. — Я ж кажу — Юра з нею мав справи.
- А де в неї офіс?
- Ти що — прямо зараз хочеш до неї піти?
- Ну не сидіти ж мені тут із тобою.
- Сьогодні неділя, Гер, дружище, вихідний.
- А завтра?
- Що завтра?
- Завтра вона працює?
- Не знаю, мабуть.
- Ладно, Коча, ти займайся клієнтами, — сказав я, озирючи порожню трасу. — А я спати хочу.
- Іди до вагончика, — сказав на це Коча. — І спи.

* * *

Світло пробивалось крізь штору, наповнюючи приміщення плямами й сонячним пилом. Гарячі смуги тяглись підлогою, ніби розсипана мука. Над дверима прикріплено було якісь саморобні лаштунки, зроблені з бобінної плівки. Видно, Коча довго над ними працював. Я зайшов, не зачиняючи за собою дверей, і роззирнувся довкола. Протяги торкались плівки, й та легко шаруділа, мов кукурудзяне листя. Під стінами стояли дві продавлені канапи, праворуч було облаштовано кухню, з плитою, древнім холодильником та різним начинням на стінах, а ліворуч, у кутку, стояв письмовий стіл, завалений підозрілим сміттям, копатися в якому мені не хотілося. І над усім цим стояв дивний запах. Я був упевнений, що в приміщенні, де живе друг Коча, мало би смердіти. Чим? Та чим завгодно — кров'ю, спермою, бензином, урешті-решт. Проте у вагончику пахло добре влаштованим чоловічим побутом: це такий дивний запах, він завжди стоїть у помешканнях, де живуть удівці, але як би це точніше сказати — задоволені собою вдівці, у яких усе гаразд із самооцінкою. Ось у Кочі з самооцінкою, очевидно, все гаразд, подумав я, падаючи на канапу, котра здалась мені менш продавленою та більш прибраною. Впав, стягнув із ніг

ЗМІСТ

Частина 1	5
Частина 2	169

Літературно-художнє видання

ЖАДАН Сергій
Ворошиловград

Роман

Керівник проекту *В. А. Тютюнник*
Відповідальний за випуск *О. В. Приходченко*
Редактор *Т. М. Віланова*
Художній редактор *В. О. Трубчанінов*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *Г. В. Фурса*

Підписано до друку 16.08.2018. Формат 84х108/32.
Друк офсетний. Гарнітура «Minion». Ум. друк. арк. 16,8.
Наклад 3000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: corp@bookclub.ua

Віддруковано у ПРАТ «Харківська книжкова фабрика «Глобус»»
61052, м. Харків, вул. Різдяна, 11.
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.
www.globus-book.com

- за телефонами довідкової служби (050) 113-93-93 (МТС); (093)170-03-93 (life); (067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88
- на сайті Клубу: www.bookclub.ua
- у мережі фірмових магазинів див. адреси на сайті Клубу або за QR-кодом

Надсилається безоплатний каталог

Запрошуємо до співпраці авторів
e-mail: publish@ksd.ua

**Запрошуємо до співпраці художників,
перекладачів, редакторів**
e-mail: editor@ksd.ua

**Для гуртових
клієнтів**

Харків
тел./факс +38(057)703-44-57
e-mail: trade@ksd.ua

Київ
тел./факс +38(067)575-27-55
e-mail: kyiv@ksd.ua

Жадан С.

Ж15 Ворошиловград : роман / Сергій Жадан. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2018. — 320 с. : кольор. вкл.
ISBN 978-617-12-5403-9

Пил доріг, іржаві бензоколонки, втомлені автобуси, старі «хрущовки»... Місто, що залишилось поза часом. Дивні люди, які займаються дивними справами. Абсурд — та водночас «справжність» існування... Герман повертається до містечка свого дитинства у степах Донбасу, щоб знайти зниклого брата і врятувати його бізнес. Проте реальність виявляється хиткою, майбутнє — невизначеним, а минуле викликає надто гостру ностальгію... Лірична і жорстка, соціальна і метафізична, меланхолійна і реалістична історія, сповнена безмежних просторів, спогадів, сновидь, мрій, джазу та духу справжньої дружби.

УДК 821.161.2

ANARCHY IN THE UKR + АКТУАЛЬНИЙ «ЛУГАНСЬКИЙ ЩОДЕННИК»!

Десять років тому герої «Anarchy in the UKR» здійснили ідейну подорож Східною Україною, місцями бойової слави Нестора Махна. Мандруючи Донбасом, вони шукали відповіді на запитання — що ж таке воля-свобода-анархія? Чи є межа між ними та де вона пролягає? Сьогодні автор знову відвідав територію, що колись була територією анархізму. Але цього разу — у дуже наелектризованій атмосфері, коли саме повітря просякнуте війною... Уже не давнішньою, часів Нестора Івановича, а більш ніж сучасною...

СПІВЗВУЧНІСТЬ ПРОЗИ Й ПОЕЗІЇ, ТЕКСТ НА МЕЖІ МУЗИКИ...

Автор та троє його друзів вирушають у мандрівку Західною Європою. Подорож — це завжди зустрічі, і часто досить дивні: митці, дисиденти, диваки, наркомани... Ці герої вже відомі, їхні історії зі щасливим кінцем давно переказані. Але, на думку автора, головне — нічого не забути. Бо забуття — це найбільша зрада, якої ніхто й ніколи не пробачить. Тому тепер — Перезавантаження.